

Завбути

ШКІЛЬНИЙ
СВІТ 1
ЕКСПЕРТ
у галузі освіти

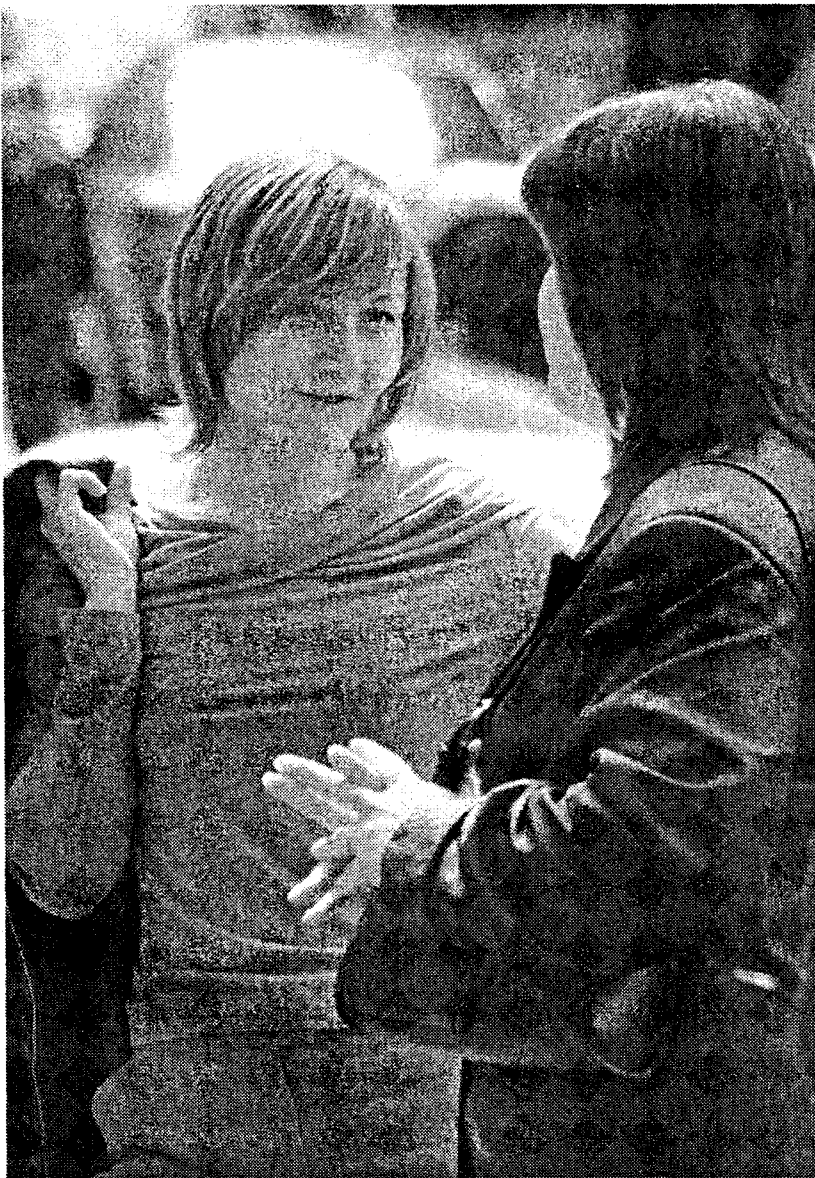
№ 5 (407)

За сприяння Академії педагогічних наук України

ЛЮТИЙ 2010

Газета для заступників директорів середніх навчальних закладів. Видається з 1 жовтня 1998 року тричі на місяць
Розповсюджується тільки за передплатою

Я ВАС СЛУХАЮ

...Дослідження показали, що найпростіша нейтральна репліка або стверджувальний нахил голови підбадьорує співрозмовника і викликає в нього бажання продовжити розмову, а головне — спілкування... Важливо, щоб відповіді виникали природно і завжди були б справді нейтральними. Найбільше вживаними мінімальними відповідями бувають такі:

«Так».

«Продовжуйте, продовжуйте. Це цікаво».

«Розумію».

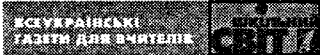
«Приємно чути це».

«Чи можна детальніше?».

Такі репліки надихають співрозмовника, знімають напруження, сприяють розвитку бесіди.

За виданням: *Атватер И. Вас слушаю: советы руководителю, как правильно слушать собеседника. — М.: Экономика, 1988.*

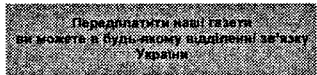
Мистецтво діалогу — в умінні говорити мовою співрозмовника

35251 Завуч
22053 Завуч. Пільгова передплата на 6 і 12 місяців
01703 Завуч. Бібліотека
91475 Завуч + Сучасна школа України
91827 Завуч + Школа
91843 Завуч + Завуч. Бібліотека
98932 Завуч + Шкільний світ
98558 Завуч. Шкільний світ. Документація

40691 Директор школи
 95538 Директор школи. Шкільний світ

21616 Управління освіти
 99048 Профтехосвіта
 90227 Здоров'я та фізична культура
 98943 Трудове навчання
 21617 Сучасна школа України
 91830 Школа
 40690 Шкільний світ
 35266 Комплект газет пільговий «Шкільний світ» + газета «Сучасна школа України»
 99807 Комплект газет пільговий «Шкільний світ» + газета «English»
 01699 Комплект пільговий «Шкільний світ. Бібліотека»

РЕДАКЦІЯ ГАЗЕТИ «ЗАВУЧ»

Свідоцтво серія КВ № 4496
 від 23 серпня 2000 року.

Головні редактори
 Валентина ВАРАВА,
 Ірина РОЖНЯТОВСЬКА

Заступники головного редактора
 Людмила СЕРЕДА, Тая ЧЕРНЕНКО

Літературний редактор
 Лариса АНТОНЕНКО

Коректор Оксана КОСТЮШКО

Комп'ютерний набір Олена ЧИГРИН

Дизайн, верстка Юрія ДАВИДОВА

Адреса для листування:
 01014, м. Київ, вул. Тимирязєвська, 2;
Тел: (044) 286-45-94, 537-32-00
E-mail: zavuch@1veresnya.com.ua
zavuch.1veresnya@gmail.com
Відділ продажу:
Тел: (044) 284-24-50

Редакція може не поділяти точки зору автора.

Відповідають за достовірність фактів, цитат, власних назв, географічних назв та інших відомостей автори публікацій.

Рукописи не рецензуємо і не повертаємо.

Рекламадавець відповідає за достовірність інформації, що в рекламі, за зміст та відповідність реклами законодавству.

Засновник — Благодійна організація «Благодійний фонд «Перше вересня»

Видавець — ФО-П Волошина Л.В.

© Благодійна організація «Благодійний фонд «Перше вересня», 2010.

Всі права захищені.

Будь-яке відтворення матеріалів або фрагментів із них можливе лише за наявності письмового дозволу Благодійної організації «Благодійний фонд «Перше вересня».

ПРЕДСТАВНИЦТВА В ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ м. БІЛА ЦЕРКВА
 Терехова Ольга Олександрівна
 т.с. 0(4563) 5-30-52
 т.моб. 0(97) 689-03-15

ВІННИЦЬКА
 Гаврилюк Олена Андріївна
 т.с. 0(432) 67-18-13

ВОЛИНСЬКА
 Майко Світлана Михайлівна
 т.с. 0(3322) 4-71-52
 т.моб. 0(97) 472-28-46

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА
 Банковська Алла Аркадіївна
 т.с. 0(56) 776-84-18
 т.моб. 0(96) 373-16-33

ДОНЕЦЬКА
 Сьомова Раїса Сергіївна
 т.с. 0(62) 304-21-14
 т.моб. 0(97) 524-38-52

ЖИТОМИРСЬКА
 Білецька Леся Володимирівна
 т.с. 0(412) 47-36-58
 т.моб. 0(97) 325-82-16

ЗАКАРПАТСЬКА
 Лемак Марина Василівна
 т.с. 0(3122) 3-73-38
 т.моб. 0(50) 927-79-53

ЗАПОРІЗЬКА
 Круть Тетяна Валеріївна
 т.с. 0(61) 220-51-88
 т.моб. 0(66) 301-81-87

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА
 Скомаровська Наталія Богданівна
 т.с. 0(3422) 3-11-84
 т.моб. 0(97) 510-38-72

КІРОВОГРАДСЬКА
 Супрун Людмила Миколаївна
 т.с. 0(522) 24-66-08
 т.моб. 0(93) 849-04-81

ЛУГАНСЬКА
 Бондарева Людмила Миколаївна
 т.с. 0(642) 50-52-18
 т.моб. 0(97) 482-54-59

ЛЬВІВСЬКА
 Синьова Ірина Іванівна
 т.с. 0(32) 243-71-11
 т.моб. 0(97) 477-01-49

МИКОЛАЇВСЬКА
 Гоцуляк Марія Федорівна
 т.моб. 0(97) 559-71-31

ОДЕСЬКА
 Ацабріка Ірина Федорівна
 т.с. 0(48) 729-45-12
 т.моб. 0(67) 785-61-56

м. ПИРЯТИН
 Бикова Тетяна Захарівна
 т.моб. 0(97) 658-53-15
 т.моб. 0(68) 922-97-16

ПОЛТАВСЬКА
 Стадник Світлана Михайлівна
 т.с. 0(5322) 2-49-56
 т.моб. 0(97) 512-29-74

РІВНЕНСЬКА
 Подкопасава Тетяна Віталіївна
 т.с. 0(362) 43-80-54
 т.моб. 0(97) 398-22-96

м. СІМФЕРОПОЛЬ
 Васків Тетяна Федорівна
 т.с. 0(652) 27-33-70
 т.моб. 0(50) 645-67-81

СУМСЬКА
 Собина Ганна Дмитрівна
 т.с. 0(542) 65-88-91
 т.моб. 0(99) 036-26-10

ТЕРНОПІЛЬСЬКА
 Сінковська Інна Михайлівна
 т.с. 0(352) 43-57-83
 т.моб. 0(97) 523-59-39

ХАРКІВСЬКА
 Столяренко Ганна Андріївна
 т.с. 0(57) 756-89-69
 т.моб. 0(97) 502-03-86

ХЕРСОНСЬКА
 Фоміна Лариса Анатоліївна
 т.с. 0(552) 41-08-11
 т.моб. 0(50) 952-54-05

Неннова Олена Василівна
 т.моб. 0(66) 377-65-68

ХМЕЛЬНИЦЬКА
 Ганчевська Марина Павлівна
 т.с. 0(382) 76-48-51
 т.моб. 0(50) 611-50-07

ЧЕРКАСЬКА
 Бондаренко Олена Андріївна
 т.с. 0(472) 64-95-22
 т.моб. 0(97) 773-79-50

ЧЕРНІВЕЦЬКА
 Морочковська Лариса Анатоліївна
 т.с. 0(37) 290-23-17
 т.моб. 0(97) 386-50-57

ЧЕРНІГІВСЬКА
 Петрова Олена Семенівна
 т.моб. 0(97) 513-33-94
 т.дом. 0(462) 77-54-57

ЗМІСТ

Сторінка редакції
 Запрошення до діалогу..... 3

Виховання
 Міністерство освіти і науки України.
 Про календар дат на 2010 рік..... 4

Дискусійна трибуна
 А. Остапенко. Слово про закон і благодать освітніх результатів..... 6

Неупередженим поглядом
 Ю. Шукевич. Як змінилося школярі за останні 25 років?..... 7

Досвід
 І. Чорна. Виховуймо разом!..... 8

Заступникові директора з НВР
 Ю. Винниченко, Т. Сирота.
 Суд над Сучасним Уроком..... 11

Зарубіжна школа
 Школа Френе..... 18

НАША ВКЛАДКА

Школа самовиховання
 Класні години: лютий

Слово ПРО ЗАКОН І БЛАГОДАТЬ ОСВІТНІХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Дискусійна трибуна

Андрій ОСТАПЕНКО,
д. п. н., професор Кубанського
державного університету, Росія

Паралельна робота в класичному університеті та православній духовній семінарії допомогла мені, порівнюючи, навч побачити деякі тенденції шляхів еволюції сучасної освіти, на шкільному рівні не настільки очевидних. У різних закладах я викладаю схожі дисципліни. Один із таких курсів — психолого-педагогічна антропологія. Цей курс передбачає діалоги зі студентами про «людське в людині», про моральність, про совість, про відповідальність і дорослішання, про антропологічні ідеали. А найголовніше — це діалоги про сенс існування людини. І що ж я побачив? У семінарії діалоги про сутнісні питання буття завжди викликають палкі суперечки і дискусії, семінаристи чекають чергової зустрічі, на якій ці діалоги триватимуть. В університеті спроби вийти на питання сенсів життя найчастіше наштовкуються на нерозуміння, роздратування й... нудьгу. А одного разу студенти спеціальності «конфліктологія» й зовсім мені відверто заявили: «Ви нам краще розкажіть про прийоми маніпулювання людьми, а то зараз знову почнете про високі матерії!»

Саме в цей день я яскраво відчув різницю між духовним закладом, завдання якого — *виховання людини*, і «казенним», завдання якого — *надання освітніх послуг*. «Професоре! Прийоми маніпуляції, будь ласка!» пролунало майже як «Офіціант! Коржик!».

Постійно працюючи на курсах підвищення кваліфікації вчителів, я звернув увагу на те, як змінилися відповіді вчителів на запитання, яке я щороку неодмінно ставлю: «У чому мета Вашої роботи?». Якщо 15—20 років тому домінувала відповідь «Виховати (справжню, гармонійно розвинуту, повноцінну, etc.) людину», то зараз усе частіше у відповідь я чую: «Навчити читати (каліграфічно писати, рахувати, розв'язувати задачі тощо)». А те, що вони читатимуть або каліграфічно писатимуть на паркані, хвилює все меншу кількість учителів. А вишівські викладачі майже всі цілком переконані в тому, що головна мета їхньої діяльності — підготовка фахівця. Вони знизують плечима, коли їх запитуєш про те, як вони відреагують на ситуацію, якщо їхні кращі випускники використовуватимуть отримані знання й навички на зле собі та іншим. Мов, ми ж тут ні до чого! Ми виконали державний освітній стандарт, а куди його спрямували наші дипломовані «ви-

хованці» — це вже не наша справа!

От воно й відбулося — перетворення педагогічного процесу *виховання людини* на процес *надання освітніх послуг*, перетворення освіти зі стратегічної сфери на споживчу і перетворення Вчителя на офіціанта. Але ж іще зовсім недавно кожна школа і кожен ВНЗ несли високу мету *виховання «світлого, доброго і вічного»!*

Законництво Держстандарту взяло гору. Головний критерій — високий рівень знань, умінь і навичок, прописаних у цьому стандарті. Благодатність допитливості та працьовитості майже нікого не хвилюють. Мета (як передбачувані освітні результати) школи і ВНЗ звузилася до краю.

А якщо спробувати зазирнути за цей край? Якою позаМЕЖною може бути мета?

Грунтуючись на антропологічних побудовах В. Слободчикова та О. Шувалова, спробую в першому наближенні вибудувати рівні освітніх результатів, виділивши ознайомлювальний, законницький (відповідно до стандарту), благодатний (з любові), творчий і Творчий (за Образом Творця). У таблиці це має приблизно такий вигляд:

Таблиця

Основи людського способу життя
(за С. Рубінштейном, Б. Ананьєвим та В. Слободчиковим)

Об'єкти людського досвіду		Свідомість	Діяльність, праця	Спільність, спілкування
		Факти	Способи	Цінності
Рівні освітніх результатів	Ознайомлювальний	Уявлення	Уміння	Норми
	Законницький (за В. Гузеєвим)	Знання	Навички	Переконання, звички
	Благодатний (за О. Шуваловим)	Допитливість	Працьовитість	Людинолюбство, життєлюбство
	Творчий	Відкриття	Винаходи	Турбота
	Творчий	Пророцтва	Подвиги	Жертви
Граничні форми людського буття (за О. Шуваловим)		Геніальність	Героїзм, подвижництво	Святість (праведність, аскетизм)

Але, на жаль, сучасні завдання сучасних освітніх інститутів як закладів сфери послуг (у таблиці їх виділено кольором) не можуть виходити за межі другого (законницького) виділеного нами рівня освітніх результатів, тому що ні допитливість, ні працьовитість,

ні людинолюбство, ні турбота, ні жертвовність послугами бути не можуть. Їх не можна ні надати, ні спожити. Їх можна тільки зрозуміти. А офіціанти на це не здатні...

Невже недалеко ті часи, коли освіта стане в один ряд з хіміст-

кою та клінінговою компанією, а ставлення до вчителя буде таким самим, як до офіціанта чи перукаря? Хотів би тільки застерегти, що освіта як галузь послуг, як сфера споживання не може виховати нікого, окрім мовчазного споживача!

Як ЗМІНИЛИСЯ ШКОЛЯРІ ЗА ОСТАННІ 25 РОКІВ?

Юрій ШУКЕВИЧ,
директор Фінансового ліцею,
м. Київ

Перш ніж знайти виважену відповідь на поставлене запитання, потрібно згадати дослідження соціологів, справедливі для будь-якої політичної системи або суспільного устрою. Визначено, що населення кожної держави (а значить і підлітки шкільного віку), поділяється на 3 соціальні групи:

- мотивовані до праці, навчання та соціально корисного успіху, соціалізовані, з позитивною мораллю; таких приблизно 15 %;
- абсолютно не мотивовані до суспільнокорисної діяльності, навчання, суспільної моралі; таких теж десь 15 %;
- основна група (70 %) — соціалізована та мотивована (на продуктивну працю, навчання) відповідно до умов, у які вона постав-

лена на підприємстві, установі, школі, суспільстві взагалі.

Тепер, можливо, більш зрозуміло, чому батьки намагаються віддати своїх дітей саме до ліцеїв, гімназій. По-перше, на основі конкурсного відбору в цих школах істотно (іноді до 75 %) збільшується кількість мотивованих учнів і одночасно значно (до компромісних 5 %) зменшується група соціально не адаптованих підлітків. По-друге, постійно стимулюється пізнавальний інтерес до навчання саме основної групи підлітків.

Але все ж таки, як змінилися підлітки? Стали прагматичнішими, бачають бачити перспективу. Моральні стимули до навчання тепер значно поступаються матеріальним. Мотивація до навчання неухильно падає, натомість частішають спроби «вбити» у викладача хорошу оцінку. Бажання багатьох вступати до ВНЗ продиктоване метою отримати надалі престижну високооплачувану роботу. Підлітки стали незалежнішими, іноді навіть цинічними; але, чесно кажучи, батьки і вчителі нерідко самі цьому сприяють. Нинішні школярі значно краще забезпечені матеріально (одягом, взуттям, мобільними телефонами, комп'ютерами, а також кишеньковими грошима).

Значно зросла кількість підлітків, що мають шкідливі звички,

вживають ненормативну лексику. Якщо спиртне та паління цигарок були і раніше присутні переважно в хлопчачому середовищі, то зараз до цього активно долучилися й дівчата. А нове явище — поширення та вживання наркотиків. Сексуальні стосунки значно помолодшали. І у хлопців, і у дівчат знизилася планка сорому та страху. Почастішали випадки психічного та фізичного насильства над більш слабкими, молодшими або непокірними. Простежується зменшення інтересу до активної фізкультури і спорту; зараз хлопцям зовсім не соромно мати надлишкову вагу.

А що власне збереглося? Величезна значущість школи як соціального інституту, який, незважаючи на зниження соціального впливу сім'ї, продовжує відігравати стабілізаційну та виховну роль. Неможливо переоцінити подвижництво вчителів, які не тільки намагаються надати предметні знання учням, а й стримують негативні прояви підліткової субкультури.

Куди рухаємося? Що далі? Чи не є згадані процеси тимчасовими, скажімо, вадами перехідного періоду? Або, навпаки, маємо стійку тенденцію до утворення нових поколінь, не схожих на попередні? Відповіді поки що немає...